

**Roman Dzwonkowski SAC, *Polacy w Kościele katolickim
na Wschodzie (1939-2011)*,
Wydawnictwo Adam Marszałek,
Toruń 2011, ss. 230
ISBN 978-83-7780-135-2**

Książkę profesor Roman Dzwonkowski, autor recenzowanej rozprawy, jest wybitnym znawcą problematyki polonijnej, zwłaszcza jeśli chodzi o losy Polaków na Wschodzie. W swoim bogatym dorobku twórczym ma liczne artykuły i zwarte prace naukowe – w tym kilka syntez (monografii) – dotyczące głównie dziejów Kościoła katolickiego w ZSRR i krajach powstałych po rozpadzie tego państwa.

Publikacje ks. prof. Dzwonkowskiego są wysoko cenione w krajowych i zagranicznych środowiskach naukowych. Mają też szerokie grono czytelników w Polsce i w badanych krajach. Budzą duże zainteresowanie, bo poruszana w nich problematyka długi czas była mało znana, wręcz zakazana. Autor był jednym z pionierów, którzy się nią zajęli. I to odważnym pionierem, szukającym skutecznych sposobów dotarcia do niedostępnych źródeł i często zastraszonych świadków.

Efektom jego najnowszych badań, sięgających czasowo od drugiej wojny światowej aż do bieżących wydarzeń 2011 r., jest recenzowana praca.

Powstanie jej poprzedziły kilkuletnie gruntowne studia źródeł, znajdujących się zarówno na Wschodzie, jak i w Polsce. Wydaje się, że autor nie pominął niczego, co miało jakikolwiek związek z przedmiotem jego zainteresowań. Dzieło ma dwie, bardzo ciekawe zalety, które podnoszą jego wartość: wykorzystaną bogatą bazę materiałową, oraz merytoryczną – przez co rozumiemy bardzo dobrą znajomość podjętych zagadnień, wnikliwą kwerendę, ogromną erudycję autora, a także jego osobiste doświadczenia w codziennej pracy duszpasterskiej wśród Polaków na Białorusi, Ukrainie i w innych krajach b. ZSRR. Wskutek tego w rozprawie nie odczuwa się dystansu, jaki często dzieli autora od rzeczywistości badanej. Gromadząc materiały do swojej najnowszej książki, Roman Dzwonkowski przez lata nawiązywał w badanych krajach bezpośrednie kontakty z żyjącymi tam Polakami starszej i młodszej generacji. Dzięki temu publikacja wyrasta wprost z życia. Autor je analizuje, poddaje ocenom i przedstawia realistycznie, bez upiększeń. Wiele się natrudził, by losy Polaków żyjących na Wschodzie w trudnym okresie ich dziejów, w latach 1939 - 2011, rozpoznać, ukazać i sprawić, by stały się świadectwem. Książkę Dzwonkowski, jak mało kto zajmujący się Polakami na Wschodzie, wie dobrze, że obecnie potrzeby żyjących tam naszych rodaków są daleko większe niż

dawniej. Przede wszystkim istnieje pilna konieczność umacniania ich ducha, bo we wszelkiego rodzaju niedostatkach jest on coraz bardziej narażony na osłabienie (por. s. 98-122).

Studując książkę Romana Dzwonkowskiego o Polakach w Kościele katolickim na Wschodzie, łatwo zauważa się dwukierunkowy cel jego badań. Jeden kierunek to amplifikacja naszych dziejów najnowszych. Taka potrzeba wynika nie tylko z obowiązku historyka czy socjologa. Ma ona też aspekty praktyczne. Wiedza o przeszłości jest niezbędna do budowania przyszłości. Znajomości swych dziejów może bardziej niż my potrzebują ci, którym chcemy szczerze pomóc w ich walce o zachowanie tożsamości na ongiś „niehumanitarnej”, a i dziś trudnej ziemi. Drugi kierunek to rzucanie pomostów, po których można dotrzeć z konkretną pomocą do żyjących na Wschodzie katolików (por. s. 89-123).

Recenzowane dzieło ks. Dzwonkowskiego – tak jak wszystkie poprzednie jego publikacje - upowszechniają gruntowną wiedzę na temat kultury polskiej i Kościoła katolickiego zarówno w przeszłości, jak i współcześnie. Książka *Polacy w Kościele katolickim na Wschodzie (1939-2011)* może przynieść w efekcie wzrost zainteresowania krajem pochodzenia, a także większe uwrażliwienie na aktualną polską rzeczywistość (por. zwłaszcza s. 153-167). Wartość poznawcza dzieła jest więc znacząca. Autor wychodzi niejako od czasów i osób współczesnych, a dopiero w refleksjach wraca do tych, którzy już odeszli, ale zostawili po sobie cenną spuściznę w postaci świadectwa życia.

Pod względem redakcyjnym praca jako całość – uwzględniając jej właściwą konstrukcję, logikę i jasność wywodu, a także warstwę językową – została przygotowana wzorcowo. Doskonale odzwierciedla i przybliża czytelnikowi obecność Polaków w Kościele katolickim obrządku łacińskiego na Wschodzie.

Edward Walewander